

ASD-EAST

Autism Spectrum Disorder
Empowering And Supporting Teachers

ZALECENIA DLA POPRAWIENIA POZIOMU SPECJALISTYCZNEGO PRZYGOTOWANIA NAUCZYCIELI W ZAKRESIE AUTYZMU W EUROPIE

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

www.asd-east.org

info@asd-east.org

[@ASD.East.project](https://www.facebook.com/ASD.East.project)

[@ASD_East](https://twitter.com/ASD_East)

POTRZEBA LEPSZEGO NAUCZYCIELI W CELU WSPIERANIA UCZNIÓW Z AUTYZMEM W EUROPIE

Autyzm jest zaburzeniem neurorozwojowym występującym przez całe życie, dotyczącym około 1% populacji¹. Zespół ten ma wpływ na wszystkie aspekty doświadczeń jednostki, w tym na sposób Uczenia się². Dzieci i młodzież z autyzmem mają takie same potrzeby edukacyjne jak pozostali uczniowie i mają prawo do odpowiedniej edukacji. Mają jednak także specyficzne i szczególne potrzeby związane z charakterystycznymi dla autyzmu trudnościami w zakresie komunikacji, zrozumienia społecznych sytuacji, elastyczności i przetwarzania informacji. Istotny dostęp do efektywnej edukacji jest kluczowy dla uczniów z autyzmem.

Ze względu na zróżnicowany charakter spektrum autyzmu, żadna interwencja edukacyjna nie jest skuteczna ani odpowiednia dla wszystkich uczniów, co oznacza, że nauczyciele muszą opanować szereg umiejętności i strategii³. Wielu nauczycieli nie ma jednak dostępu do odpowiednich szkoleń⁴. Oferta edukacyjna dla dzieci z autyzmem jest zróżnicowana, lecz często niedopasowana do ich potrzeb. Choć istnieją przykłady dobrych praktyk, to istnieją także wyzwania dotyczące umiejętności, wiedzy i doświadczenia wychowawców pracujących z dziećmi autystycznymi zarówno w szkołach specjalnych, jak i ogólnodostępnych⁵.

W tym kontekście, głównym celem partnerstwa ASD-EAST (Autism Spectrum Disorder-Empowering and Supporting Teachers), prowadzonego przez Uniwersytet Northampton, jest wzmocnienie pozycji wykwalifikowanych nauczycieli w Chorwacji, Polsce i Republice Macedonii Północnej w celu wspierania skutecznego włączania dzieci z zaburzeniami ze spektrum autyzmu do edukacji, zapewniając nauczycielom poprzez odpowiednie szkolenia lokalne poszerzenie umiejętności, wiedzy oraz poznanie skutecznych strategii pracy z uczniem z ASD. Przeprowadzone w ramach projektu ASD-EAST badanie ankietowe nauczycieli szkół specjalnych w tych trzech krajach wykazało, raczej nisko oceniali swój poziom przygotowania i pewności siebie w odniesieniu do wielu powszechnie stosowanych metod edukacyjnych w zakresie autyzmu. Licznie również, zwłaszcza w szkołach ogólnodostępnych, prezentowali stereotypowe poglądy na temat autyzmu. Spośród 294 respondentów, którzy uczestniczyli w badaniu, 90% uznało, że skorzystaliby ze szkolenia, zwłaszcza w odniesieniu do praktycznych strategii pracy z uczniem.

Kluczowe potrzeby szkoleniowe nauczycieli to:

- zarządzanie zachowaniami, które stanowią wyzwanie
- dostosowanie lekcji i środowiska szkolnego
- wytyczne w zakresie włączania dzieci autystycznych.

Wymienione przez badanych nauczycieli zagadnienia zostały omówione w ramach szkolenia pilotażowego ASD-EAST, a nauczyciele, którzy z niego skorzystali, wyrazili wysoki stopień zadowolenia.

- ✓ Ponad 93% z 259 nauczycieli stwierdziło, że dzięki szkoleniu poznali nowe metody i strategie, które mogłyby od razu wykorzystać,
- ✓ a prawie 92% wskazało, że poleciliby szkolenie kolegom.

Te informacje zwrotne potwierdzają korzyści płynące z zaspokojenia praktycznych potrzeb szkoleniowych w odniesieniu do autyzmu.

¹ Baird i in., 2006 ² Dawson i in., 2008 ³ Iovannone i in., 2003

⁴ Morrier i in., 2011 ⁵ Charman i in., 2011; Daly & Ring, 2016; Jones i in., 2008; Sekušak-Galešev i in., 2015

PRAWNY OBOWIĄZEK ZAPEWNIENIA DOSTĘPU DO EDUKACJI

Na poziomie międzynarodowym w Deklaracji z Salamanki, w której przyjęto wytyczne dla działań w zakresie specjalnych potrzeb edukacyjnych⁶ ustanowiono ideę edukacji integracyjnej, wymagając, by programy edukacyjne były tworzone w sposób odzwierciedlający unikalne cechy i zróżnicowane potrzeby wszystkich uczniów. Konwencja Narodów Zjednoczonych o prawach osób niepełnosprawnych⁷ zawiera postanowienia dotyczące edukacji i zawiera wytyczne dotyczące sposobu realizowania edukacji integracyjnej z perspektywy zaspokojenia potrzeb wszystkich uczniów. Wszystkie państwa członkowskie UE, jak również sama UE, ratyfikowały Konwencję o prawach osób niepełnosprawnych (UNCRPD). W "Artykule 24: Edukacja" Konwencja podkreśla znaczenie specjalistycznego szkolenia nauczycieli oraz bardziej szczegółowo określa, co takie szkolenie powinno obejmować;

"[...] Szkolenie takie obejmuje świadomość niepełnosprawności oraz korzystanie z odpowiednich augmentatywnych i alternatywnych sposobów, środków i form komunikacji, technik i materiałów edukacyjnych wspierających osoby niepełnosprawne".

Ponadto cele ONZ w zakresie zrównoważonego rozwoju (2015-2030), w szczególności SDG4 Quality Education, podkreślają konieczność "zapewnienia godziwej, wysokiej jakości edukacji sprzyjającej włączeniu społecznemu oraz promowania możliwości uczenia się przez całe życie dla wszystkich". Można to osiągnąć tylko wtedy, gdy nauczyciele ogólni i specjaliści zostaną odpowiednio przeszkoleni w zakresie specyfiki niepełnosprawności, np. specyficznych potrzeb uczniów z autyzmem.

Na poziomie UE w "Rozdziale I: Równość szans i dostępu do rynku pracy" europejskiego fundamentu praw socjalnych stwierdza się, że "każdy ma prawo do wysokiej jakości kształcenia, szkolenia i uczenia się przez całe życie oraz kształcenia sprzyjającego włączeniu społecznemu w celu utrzymania i nabywania umiejętności umożliwiających mu pełne uczestnictwo w życiu społecznym i pomyślne przejście na rynek pracy".

ASD-EAST utworzono w celu rozwiązania problemu braku odpowiednich szkoleń dla nauczycieli specjalistów w Chorwacji, Polsce i Republice Macedonii Północnej, w kontekście ewolucji polityki edukacyjnej w regionie w ostatnich latach.

Projekt wspierał realizację krajowej polityki edukacyjnej w tych krajach, np:

- Chorwacka Krajowa Strategia na Rzecz Nauki i Technologii w Dziedzinie Edukacji (2014)
- Ustawa Republiki Macedonii Północnej o Szkolnictwie Podstawowym (2019)
- Polskie Rozporządzenie w sprawie warunków organizowania edukacji, wychowania i opieki nad dziećmi i młodzieżą niepełnosprawną (2017).

Ponadto porusza ono kwestię ogólnoeuropejskiej polityki i celów, takich jak wzmocnienie pozycji nauczycieli w zakresie promowania edukacji integracyjnej⁸, Edukacja integracyjna uczniów niepełnosprawnych,⁹ oraz inteligentnego, zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, który przyczyni się do realizacji celów strategii "Europa 2020"¹⁰.

⁶ UNESCO, 1994 ⁷ UNCRPD, 2007 ⁸ Europejska Agencja ds. Specjalnych Potrzeb i Edukacji Integracyjnej, 2015 ⁹ Parlament Europejski, 2017 ¹⁰ przewodnik programowy Erasmus+, 2019

NAJWAŻNIEJSZE ZALECENIA

1. Zapewnić odpowiednie szkolenie wstępne, ustawiczny rozwój zawodowy i wsparcie dla nauczycieli
2. Zapewnić, aby głównym elementem szkolenia było właściwe rozumienie autyzmu oraz indywidualizacja uczenia się i nauczania
3. Zapewnić spójne podejście i efektywną pracę z rodzinami

ASD-EAST zdecydowanie zaleca państwom członkowskim UE, aby zapewniły rozwój skutecznych specjalistycznych szkoleń dla nauczycieli w odpowiedzi na potrzeby wsparcia uczniów z autyzmem w całej Europie, zgodnie z ustaleniami projektu.

Specjalistyczne szkolenie nauczycieli jest skutecznym sposobem przyczyniającym się do osiągania lepszych wyników przez uczniów, a także do poprawy jakości ich życia i integracji społecznej. Władze publiczne i inne zainteresowane strony powinny zatem zapewnić odpowiednie środki i finansowanie na ten cel, ponieważ inwestycje w edukację będą miały znaczący wpływ na rezultaty uczniów z autyzmem, zmniejszą liczbę osób przedwcześnie kończących naukę i poprawią ich perspektywy zatrudnienia.

1. Zapewnienie odpowiedniego szkolenia wstępnego, ustawicznego doskonalenia zawodowego i wsparcia dla nauczycieli

ASD-EAST zaleca opracowanie odpowiednich szkoleń wstępnych i zaawansowanych, obejmujących doświadczenia praktyczne i zdobyte w terenie, jak również dostęp do aktualnych badań i dobrych praktyk w zakresie strategii nauczania.

Szczególnie podobało mi się, że trenerzy opracowali tematy, dzieląc się praktycznymi przykładami i osobistymi doświadczeniami w pracy z dziećmi z ASD".
(pedagog specjalny, Republika Macedonii Północnej).

"Podobała mi się treść i organizacja warsztatów, z dużą dawką praktycznych wskazówek i szerokim zakresem polecanej literatury".
(nauczyciel szkoły ogólnodostępnej, Polska).

Należy położyć nacisk na aktualizację wiedzy nauczycieli zdobytej w trakcie studiów uniwersyteckich oraz poszerzenie praktyki w odniesieniu do doświadczenia nauczycieli, co zwiększy ich kompetencje oraz pewność siebie. Szkolenia z zakresu autyzmu powinny być prowadzone w sposób ciągły i systematyczny, tak by wszyscy nauczyciele byli przygotowani do pracy z uczniami z zaburzeniami ze spektrum autyzmu.

"Najbardziej przydały mi się sesje na temat trudnych zachowań i historyjki społeczne. Nauczyłam się nowych rzeczy, choć mam wiele lat doświadczenia. Zachowano dobrą równowagę między teorią a praktyką. Byłoby wspaniale, gdyby niektóre tematy mogły być omówione bardziej dogłębnie."
(pedagog specjalny w klasie uczniów z autyzmem, Chorwacja)

"Po tym jak przypomniałem sobie szereg użytecznych strategii, o których zapomniałem, czuję się bardziej pewny siebie w pracy z dziećmi z ASD." (Pedagog specjalny, Polska)

Aby stworzyć wspólnotę praktyk, dzieląc się wiedzą między lokalnymi nauczycielami i sieciami szkół, jak również regionalnymi sieciami edukacyjnymi, ASD-EAST zaleca:

- Stworzenie sieci ambasadorów autyzmu dla promowania ciągłego doskonalenia, monitorowania jakości, wspierania rozwoju dobrych praktyk w szkołach i oferowania wzajemnego wsparcia.
- Opracowanie programów mentoringu, w szczególności w celu wspierania mniej doświadczonych nauczycieli.

2. Zapewnienie właściwego rozumienia autyzmu oraz indywidualizacji procesu nauczania uwzględniające specyfikę procesów poznawczych

ASD-EAST stwierdziła, że niezbędne jest umożliwienie nauczycielom zrozumienia autystycznego sposobu myślenia i uczenia się w całym spektrum zdolności i umiejętności.

ASD-EAST zaleca położenie nacisku na podejście, w którym "zrozumienie jest ważniejsze niż metody". Położenie nacisku na indywidualizację ma kluczowe znaczenie dla zapewnienia zaspokojenia specyficznych potrzeb każdego ucznia z autyzmem.

"Każde dziecko jest osobą specyficzną w szczególny sposób. Aby odnieść sukces w mojej pracy, muszę odkryć indywidualny potencjał, który każde dziecko posiada, znaleźć sposób, w jaki się uczy. Muszę uważnie obserwować, być dość cierpliwa, elastyczna, kreatywna i świadoma".

Emilija Zafirova Petkov, pedagog specjalny, zaangażowana w ASD-EAST, Republika Macedonii Północnej

ASD-EAST zaleca stosowanie praktycznych, opartych na dowodach strategii wspierania uczniów z ASD oraz szeroki dostęp do programów nauczania i integracji społecznej. Nauczyciele powinni być szkoleni w zakresie odpowiednich strategii eklektycznych, tak aby uwzględnić różnorodność potrzeb uczniów, ponieważ nie istnieje jedna uniwersalna metoda nauczania dla wszystkich.

"Ze strategii, które nam pokazano, zacząłem używać techniki rozpoznawania i nazywania emocji, zaangażowania rówieśników, odgrywania ról."
(nauczyciel szkoły ogólnodostępnej, Republika Macedonii Północnej).

"Stosowałam techniki samoregulacji dla jednego z uczniów w mojej szkole. Pracuję z nim indywidualnie i kiedy wrócił do klasy, był w stanie lepiej regulować swoje zachowanie."
(nauczyciel szkoły ogólnodostępnej, Chorwacja)

"Materiały pomogą mi zastosować strategie i dostosować je do indywidualnych potrzeb."
(pedagog specjalny, Polska)

3. Holistyczne podejście i efektywna praca z rodzinami

Poza nauczycielami i kadrą pedagogiczną, ASD-EAST zaleca ogólną poprawę poziomu wiedzy i szkolenia w zakresie autyzmu. Wszyscy pracownicy mający kontakt z dziećmi w ciągu dnia (kierowcy autobusów, pracownicy stołówek, dozorczy) pracujący w placówkach oświatowych, zdrowotnych i opieki społecznej - oraz rodzice (ESIPP, 2018) powinni być odpowiednio przeszkoleni, aby mogli wspierać integrację społeczną osób z zaburzeniami ze spektrum autyzmu.

Zapewnienie odpowiedniej współpracy i komunikacji pomiędzy rodzicami i specjalistami jest kluczem do rozwiązania pojawiających się problemów i wspierania uczestnictwa rodziców w procesie edukacyjnym. Istotne jest również usprawnienie i poprawienie metod komunikacji pomiędzy poszczególnymi pracownikami placówki i specjalistami, na bieżąco informując rodziców.

"Najważniejsza jest współpraca z rodzicami i między kadrą nauczycielską."

(nauczyciel szkoły ogólnodostępnej, Polska)

"Czuję się kompetentna w pracy nad umiejętnościami społeczno-emocjonalnymi uczniów oraz w kwestii lepszej współpracy z rodzicami - choć i w tym zakresie moglibyśmy skorzystać z większego wsparcia."

Codziennie w mojej pracy korzystam z praktycznych umiejętności regulacji emocjonalnej."

(nauczyciel szkoły ogólnodostępnej, Chorwacja)

Prace podjęte w ramach projektu ASD-EAST potwierdzają, że wprowadzenie w życie tych kluczowych zaleceń zapewni nauczycielom w całej Europie lepsze zaspokojenie potrzeb dzieci z zaburzeniami ze spektrum autyzmu oraz wypełnianie zobowiązań prawnych krajów europejskich w zakresie włączenia społecznego i realizacji praw osób niepełnosprawnych.

BIBLIOGRAFIA

- Baird, G., Simonoff, E., Pickles, A., Chandler, S., Loucas, T., Meldrum, D & Charman, T. (2006) Prevalence of disorders of the autistic spectrum in a population cohort of children in South Thames: the Special Needs and Autism Project (SNAP), *Lancet*, 368, 210-215.
- Charman, T et al. (2011) AET Report: What is Good Practice in Autism Education? Centre for Research in Autism and Education (CRAE), Department of Psychology and Human Development, Institute of Education, University of London.
- Council of Europe, European Social Charter (Revised), 3 May 1996, ETS 163
- Daly, P. & Ring, E. (2016) An evaluation of education provision for students with Autism Spectrum Disorder in Ireland – Research Report No. 21. Trim: National Council for Special Education.
- Dawson, M., Mottron, L. & Gernsbacher, M.A. (2008) in J. Byrne (Ed.) *Learning and Memory: a comprehensive reference*. Pages 759-772. Oxford: Elsevier.
- ESIPP (2018), Improving quality of life of people on the autism spectrum and their families through parent education: Policy Recommendations. Available at: http://esipp.eu/wp-content/uploads/2018/05/ESIPP_Policy-Recommendations_EN.pdf (Accessed: 20.03.2020).
- Iovannone, R., Dunlap, G., Huber, H. & Kinkaid, D. (2003) Effective educational practices for students with Autism Spectrum Disorders. *Focus on Autism and Other Developmental Disorders*, 18(3), 150-165.
- Jones, G., English, A., Guldberg, K., Jordan, R., Richardson, P. & Waltz, M. (2009). Educational provision for children and young people on the autism spectrum living in England: a review of current practice, issues and challenges. London: Autism Education Trust.
- Morrier, M.J., Hess, K.L. & Heflin, L.J. (2011) Teacher training for implementation of teaching strategies for students with Autism Spectrum Disorders. *Teacher Education and Special Education: The Journal of the Teacher Education Division of the Council for Exceptional Children*, 34(2), 119-132.
- Sekušak-Galešev, S., Frey Škrinjar, J., & Masnjak, L. (2015) Examining social inclusion and quality of support in preschool, elementary and secondary educational institutions for children and students with Autism Spectrum Disorder (ASD) and Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD). Zagreb: Faculty of Education and Rehabilitation Sciences University of Zagreb.
- UN General Assembly, Convention on the Rights of Persons with Disabilities: resolution / adopted by the General Assembly, 24 January 2007, A/RES/61/106,
- UN General Assembly, Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, 21 October 2015, A/RES/70/1,

WYŁĄCZENIE ODPOWIEDZIALNOŚCI

Wsparcie Komisji Europejskiej dla przedstawienia tego dokumentu nie stanowi poparcia dla treści, które odzwierciedlają jedynie poglądy autorów, a Komisja nie ponosi odpowiedzialności za jakiegokolwiek wykorzystanie zawartych w nim informacji.